

Vzgoja uslužbencev v kazenskih poboljševalnih zavodih na Poljskem

Dr. Piotr Wierzbicki — direktor uprave za izvrševanje kazni v ministrstvu za pravosodje
LR Poljske

V tem poročilu se bom omejil samo na sedanje stanje glede vzgoje penitenciarnih kadrov na Poljskem. Ko uporabljam izraz »uslužbenci kazenskih poboljševalnih zavodov«, mislim s tem na vse delavce, ki delajo v kazenskih poboljševalnih zavodih, ne glede na to, kakšno mesto imajo in kakšno delo opravljajo v njih. Razume se, da sta vloga uslužbenca v zavodu in njegov pomen pri vzgoji obsojencev odvisna od mesta, ki ga zaseda, in od nalog, za katere je zavezan. Da bi lažje razumeli utrjene načine, kako sedaj vzgajamo osebje v kazenskih poboljševalnih zavodih, bi najprej naštel sedanje kategorije uslužbencev.

Kategorije uslužbencev v poljskih kazenskih poboljševalnih zavodih

Uslužbence v kazenskih poboljševalnih zavodih lahko razvrstimo po štirih poglavitnih glediščih.

Najprej ločujemo vodilno osebje zavodov od drugih uslužbencev, ki niso zaposleni na vodilnih mestih, pa delajo v kazenskih poboljševalnih zavodih:

a) Vodilni uslužbenci imajo naloge v zvezi z izvrševanjem kazni in z odločanjem o preventivnem priporu. Sestavljajo enotno oboroženo in uniformirano skupino, ki je organizirana po določilih zakona o penitenciarni službi, izdanem 10. decembra 1959 po načelih vojaške organizacije.

b) Civilni uslužbenci, ki so zaposleni v kazenskih poboljševalnih zavodih in v zavodih za preventivni pripor, na primer zdravniki in pomožno zdravniško osebje, tehnično osebje zavodov in industrijskih delavnic, ki delujejo pri zaporih, ter pedagoško osebje.

Ta delitev je zelo pomembna zavoljo različnih namenov, ki naj bi jih dosegla vzgoja tega osebja, in zavoljo meril, ki jih natančno določa zakon in ki jim morajo ustrezati vodilni uslužbenci penitenciarnе službe.

Nadalje upoštevamo delitev uslužbencev glede na različne službe, ki jih opravljajo. V kazenskih poboljševalnih zavodih na Poljskem so glede na vlogo pri izvrševanju zaporne kazni najbolj pomembne naslednje službe:

- nadzorstvena služba
- penitenciarna služba
- sprejemna pisarna in register
- zdravstvena služba
- služba za zaposlovanje.

Poleg tega obstajajo še oddelek za pre-skrbo (ekonomat) in finančni ter personalni oddelek.

Nadzorstvena služba skrbi za red v notranjosti zavoda in zunaj njega z uslužbenci, ki so razvrščeni v pazniške oddelke. Zunanja nadzorstvena služba je oborožena.

Penitenciarna služba dosega prevzgojne namene pripornikov ob pomoči kvalificirane osebja, ki zajema pedagoge, psihologe, organizatorje kulturne in prosvetne dejavnosti, knjižničarje, socialne delavce in učitelje. Večino osebja s tega področja sestavljajo uniformirani uslužbenci iz penitenciarnе službe. Izjema so nekateri psihologi, pa tudi zdravniki in učitelji, ki delajo po šolah v zaporih. Poslednji dve kategoriji sestavljajo civilne osebe.

Upravna pisarna skrbi za sprejemanje in odpuščanje obsojencev, za njihovo registracijo in premeščanje. To službo sestavljajo samo uniformirani uslužbenci iz prve skupine.

Zdravniško osebje sestavljajo pristojni zdravniki in bolničarji; tu so uslužbene samo civilne osebe.

V gospodarski in finančni službi so zaposleni uniformirani penitenciarni uslužbenci iz prve skupine.

Tretja razdelitev zadeva notranjo razporeditev uslužbencev v kazenskih poboljševalnih zavodih. Vodstvo teh zavodov sestavljajo upravnik (ravnatelj) in njegovi pomočniki ter vodje raznih oddelkov, ki jih imajo posamezni zavodi. Takó sestavljeno vodstvo zaseda kot penitenciarna komisija zavoda, kadar je potrebno kolektivno odločanje.

Četrta delitev zadeva uniformirane penitenciarnе uslužbence kazenskega poboljševalnega zavoda.

V zvezi s stopnjami, ki obstajajo v zavodih, razlikujemo:

a) mlajše uslužbence kazenskega poboljševalnega zavoda, katerih stopnja je enaka vojaškemu podporočniku;

b) starejše uslužbence, ki so na stopnji vojaških poročnikov.

Zakon o penitenciarni službi določa, da mora vsakdo, ki hoče doseči stopnjo mlajšega uslužbenca (podporočnika), opraviti šolanje, ki se zahteva za mlajše uslužbence kazenske poboljševalne službe. Glede starejših uslužbencev (poročnikov) določa zakon splošno srednjo šolo ali kakšno drugo šolo, s katere

se lahko nadaljuje šolanje na visoki šoli, kot tudi posebno šolanje, ki ga morajo opraviti starejši uslužbenci kazenske poboljševalne službe.

Dodatni elementi v zvezi s šolanjem kazenskega poboljševalnega osebja

Da bi bolje razumeli vse dejavnike glede šolanja osebja v kazenskih poboljševalnih zavodih na Poljskem in glede njegove usmerjenosti, moramo najprej prikazati vse tipe kazenskih poboljševalnih zavodov, ker le-ti odločajo o smereh poklicnega šolanja. Na Poljskem razlikujemo tri tipe kazenskih poboljševalnih zavodov, in sicer:

- zaprti kazenski poboljševalni zavodi,
- delovni centri obsojencev — poboljševalni zavodi na pol odprtega in odprtega tipa,
- posebni zavodi za mlade delinkvente, psihopate in druge.

Poleg teh obstajajo še pripori.

V programu šolanja kazenskega poboljševalnega osebja je treba upoštevati vse tipe zavodov, ker ti zahtevajo specifične oblike dela.

Načini šolanja osebja v kazenskih poboljševalnih zavodih na Poljskem

1. Šola penitenciarne tehnike

Leta 1958 je uprava za izvrševanje kazni ustanovila v Varšavi strokovno šolo druge stopnje, ki je bila usmerjena v pedagogiko in v kazenske poboljševalne tehnike. Osebe, ki so zaposlene v kazenski poboljševalni službi in imajo osnovnošolsko izobrazbo, lahko v treh letih, s tem, da obiskujejo večerne tečaje na tej šoli, dosežejo diplomo in izpopolnijo svojo strokovno izobrazbo. Šola je postala najpomembnejši center za izobraževanje penitenciarnega osebja, kar zadeva splošni in posebni študij. V njej se oblikujejo srednji kadri za kazenske poboljševalne zavode, uslužbenci vseh oddelkov raznih služb (približno 700 učencev). Poleg splošnih predmetov obsega šolski program penitenciarne teorije (zadnja dva semestra), penitenciarne prakso, pravilnike in predpise v zvezi z nadzorstvom, s klasifikacijo obsojencev, z zdravstveno službo in s penitenciarne ekonomiko, pravo (predvsem kazensko pravo in izbrane probleme iz civilnega, upravnega in delovnega prava), pedagogiko, psihologijo, kamor šteje tudi psihopatologija, ter kriminologijo. Šola za penitenciarne tehnike omogoča vsem uslužbencem s penitenciarnega področja, da se strokovno in splošno izobrazijo, in jim za-

gotavlja osnovno znanje, ki ga potrebuje vsak uslužbenec na tem področju, ne glede na konkretno službo, v kateri trenutno dela. Vodstvo te šole, katere sedež je v Varšavi, skrbi tudi za dobro delo štirih pokrajinskih podružnic. V šestih letih je šola vzgojila več kot 600 oseb. Mnogi njeni diplomanti nadaljujejo študij na višjih šolah.

2. Dopolnilni študij za uslužbence s srednješolsko maturo ali z višješolsko diplomo

Ta študij se predvideva za tiste, ki imajo dopolnjeno splošno srednješolsko izobrazbo, pa hočejo izpopolniti svoje strokovno znanje in doseči prvo stopnjo starejšega uslužbenca penitenciarne službe. Te osebe se morajo pripraviti na izpite iz naslednjih predmetov: kazensko pravo, psihologija, pedagogika, kriminologija, penitenciarne teorije, pravila in predpisi različnih penitenciarne služb itd. Trajanje študija ni omejeno in je odvisno samo od kandidatovih zmožnosti. Od časa do časa organizirajo specialisti raznih strok konzultacije s kandidati. Približno 400 uslužbencev dopolnjuje in izpopolnjuje na podlagi tega študija svojo poklicno izobrazbo.

3. Šolanje za nove uslužbence kazenske poboljševalne službe

Leta 1965 so prvič uvedli novo obliko šolanja za penitenciarne osebje, izbrano izmed mladih ljudi, ki so končali vsaj srednjo šolo in bi hoteli delati v tej službi.

Kandidati so bili poslani v šolo za uslužbence v kazenski poboljševalni službi; pouk traja v celoti dve leti in se deli na tri stopnje. Te stopnje ločuje nekajmesečno stažiranje v kazenskih poboljševalnih zavodih. Stažiranje naj preveri, ali so učenci zmožni delati v tej službi, in naj služi temu, da bi bolje povezovali pridobljeno teoretično znanje s konkretno poklicno dejavnostjo. Tako formirane vodilne uslužbence se spodbuja, da nadaljujejo študij na visokih šolah. To so rezervni kadri za vodilna mesta in pozneje za upravo zavoda, za osrednjo direkcijo.

4. Center za šolanje vodstvenega osebja v kazenski poboljševalni službi v Varšavi

Vodilno osebje kazenske poboljševalne službe in uslužbenci, ki zasedajo višja mesta, obiskujejo 6 do 8-mesečne tečaje, ki jih organizira omenjeni center. Ti ljudje so v tem času oproščeni vseh svojih običajnih strokovnih obveznosti, lahko stanujejo in se hranijo v internatu, obiskujejo tečaje in opravljajo izpite. V tečajih proučujejo strokovno

snov, kot tudi splošne in družbene predmete. Tečaje vodijo znanstveni delavci in izredno izkušeni praktiki.

5. Center za izobraževanje penitenciarnega osebja v Szczypiornu

To je šola za najmlajše uslužbence kazenske poboljševalne službe, predvsem za uslužbence nadzorstvene službe.

Na tečajih, ki trajajo po pet mesecev, si pridobijo uslužbenci splošno strokovno znanje in se seznanijo s posebnostmi nadzorstvene službe (vojaške veščine, judo). Tečaji pripravljajo uslužbence za naloge nadzorstvene službe, varstva in oboroženega spremstva. Ob koncu tečajev so najsposobnejše osebe, potem ko so opravile nekajmesečni staž, sprejete v službo notranje varnosti. Predvideva se, da bodo letos pričeli še s posebnimi tečaji za nadzornike paznikov, ki delajo znotraj kazenskih poboljševalnih zavodov.

6. Center za šolanje kadrov v Popowu pri Varšavi

V tem centru so krajši strokovni tečaji, ki trajajo po en do dva tedna in so namenjeni uslužbencem v raznih pravosodnih službah. Letos so bili tečaji:

- za sodnike in tožilce, ki se ukvarjajo s kazenskimi poboljševalnimi vprašanji;
- za psihologe, ki delajo v kazenskih poboljševalnih zavodih;
- za ravnatelje šol, ki delujejo v kazenskih poboljševalnih zavodih;
- za uslužbence, ki se ukvarjajo s kulturno in prosvetno dejavnostjo;
- za zdravnike raznih strokovnosti.

Tečaji omogočajo izmenjavo izkušenj in skupno razpravljanje o najpomembnejših problemih v posamezni skupini uslužbencev.

7. Izobraževanje v samih zavodih

Specifično delo različnih kazenskih poboljševalnih zavodov terja, da se organizirajo strokovni tečaji tudi znotraj različnih poboljševalnih zavodov. Tečaji se prirejajo bodisi za vse osebje v zavodu bodisi v okviru različnih sekcij za osebje posameznih služb. Šolanje ima namen, da temeljito razloži pravila in predpise, da seznanja udeležence z ustreznimi, aktualno literaturo in da prikaže ter razrešuje specifične probleme posameznega zavoda.

8. Šolanje višjih kadrov za potrebe kazenskega poboljševalnega zavoda

Sodelovanje z visoko kvalificiranim kadrom, ki ima diplomu visoke šole, je po-

membno in nujno potrebno za vodenje modernega kazenskega poboljševalnega zavoda. Zlahka dosegamo sodelovanje zdravnikov in pomožne zdravstvene službe, razen psihiatrov, ki jih na Poljskem primanjkuje. Prav tako uprava kazenskega poboljševalnega zavoda nima posebnih težav, kadar hoče zaposliti učitelje, inženirje in delovodje za industrijske oddelke v kaznilnici. Kadri z univerzitetno diplomu se nabirajo na dva načina:

a) funkcionarji, zaposleni v kazenskih poboljševalnih zavodih, ki so končali študij druge stopnje, nadaljujejo s študijem in hkrati delajo v zavodih (pravna in pedagoška fakulteta);

b) uprava najema mlade diplomante, ki so končali študij na pravni, pedagoški, psihološki ali sociološki fakulteti.

Da bi spodbudili študente omenjenih fakultet že med študijem za poznejše delo v kazenski poboljševalni službi, podeljujejo zavodi nekaterim študentom štipendije od tretjega študijskega leta dalje. Štipendije se dajejo za tri leta in njihovi koristniki morajo delati v kazenskem poboljševalnem zavodu vsaj toliko časa. Kazenski poboljševalni zavodi organizirajo za te študente staž in jim pomagajo zbirati študijsko gradivo, ki ga potrebujejo za diplomski izpit. Poleg tega delujejo pri vsaki univerzi študijski krožki, ki se ukvarjajo s študijem penitenciarne ved. Krožki združujejo študente prava, pedagogike in psihologije, ki jih zanimajo kazenski poboljševalni problemi in ki žele potem delati v kazenskih poboljševalnih zavodih. Ti študentje poslušajo tečaje in se udeležujejo didaktičnih in praktičnih vaj, ki so namenjene kazenski in kriminološki znanosti. Organizirajo tudi redne konference in diskusije. Obiskujejo kazenske poboljševalne zavode. Center za raziskovanje kazenskega poboljševalnega dela organizira skupaj z Združenjem poljskih študentov med počitnicami za te študente tabor, v katerem lahko počivajo in se izobražujejo. Na njem sodelujejo profesorji različnih znanstvenih strok, delavci Centra in praktikanti. Center razpiše vsako leto natečaj za najboljše diplomsko delo, posvečeno penitenciarne problemom; posebna komisija ta dela oceni in nagradi. Osrednja direkcija kazenske poboljševalne službe predlaga teme univerzitetnim stolici. Da bi bolje razumeli pomen vseh teh oblik dela, navajamo samo nekaj števil. Na sedmih univerzah združujejo krožki za študij kazenskega poboljševalnega dela sedaj približno 300 oseb. Sto študentov uživa štipendije raznih kazenskih zavodov. V kazenski poboljševalni službi dela sedaj 370 ljudi z univerzitetno diplomu (pedagogov, pravnikov

itd.), od tega je 38 psihologov. Tu moramo poudariti, da psihologi ne začno prevzemati svojih službenih nalog takoj po študiju, marveč delajo najprej nekaj mesecev z drugimi psihologi, ki so že zaposleni v kazenskih zavodih.

9. Diskusijski klubi uslužbencev v kazenski popoljševalni službi

Uslužbenci v kazenskih popoljševalnih zavodih imajo svojo lastno revijo (mesečnik z naslovom »V kazenski popoljševalni službi«), kot tudi znanstveno trimesečno revijo »Revija penitenciarnih ved«. Na pobudo uredništva tega mesečnika so se v zadnjih letih ustanovili diskusijski klubi v raznih okrožjih. Klubi ne združujejo le osebja in zavodov, temveč tudi znanstvene delavce z visokih šol. Določajo teme in organizirajo vsaj enkrat na mesec razgovore. Uslužbenci zavodov pripravijo teme in jih obrazložijo, kar

zahteva poprejšnje raziskovanje in praktični študij v samih zavodih. Poleg tega organizirajo nekateri univerzitetni centri ob pomoči profesorjev (npr. v Poznaniu prof. Lewicki in v Torunu prof. Sliwowski) občasne seminarje za osebje kazenskih popoljševalnih zavodov, posvečene penitenciarni problematiki.

Končne pripombe

Iz teh nekaj informacij sledi, da poljska kazenska popoljševalna služba pospešuje strokovno šolanje svojega sedanjega in bodočega osebja, pri čemer uporablja različne in številne načine. Popolnoma se namreč zaveda dejstva, da bo čedalje bolj zapletene in kompleksne naloge, ki jih današnji čas nalaga kazenski popoljševalni službi, lahko dobro opravila samo, če bo splošno in strokovno znanje njenega osebja vse bolj obsežno in popolno.

(Iz francoskega rokopisa prevedla Nada Kobal)

Formation of the Staff in Penitentiaries in Poland

by Piotr Wierzbicki, LL. D., Department for Penologic Research, Ministry of Justice, Warsaw

The author gives, at first, a survey of different categories of staff in penitentiaries and of special services in them (e. g. custodial, medical, and employment services, reception center etc). A great deal of the staff who have finished the elementary school only, get additional training on a special professional school in Warsaw. The program consists of general subjects, penology, problems of classification of offenders,

criminal law, pedagogy, psychology, and criminology. The employees having high-school education have to pass special professional exams. Special courses are being organized for the leading staff and for the new personnel. The department of corrections tries to assure new experts by awarding scholarships to university students who will later work with these institutions.